

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen osaamistavoitteet ja yhteisiä periaatteita

Taustamuistio
27.4.2026

Kohti inklusiivista ammatillista koulutusta (INKLU) -hankkeessa tehtiin yhteistyötä kaikkien viiden ammatillisen opettajakorkeakoulun kanssa. Hankkeen toimenpiteessä 3.2 tavoitteena oli vertailla olemassa olevia ammatillisen erityisopettajankoulutuksen opetussuunnitelmia ja luoda niille yhteiset osaamistavoitteet ja periaatteet.

Osaamistavoitteet valmisteltiin yhdessä kehittäen. Työskentely alkoi yhteiskehittämisen työpajassa 27.11.2024 ja päättyi tulosten esittelyyn keväällä 2026. Työskentelystä vastasi työryhmä, jossa oli edustaja jokaisesta ammatillisesta opettajakorkeakoulusta. Yhteisten osaamistavoitteiden taustalla vaikuttavat ammatillisesta erityisopetuksesta tehdyt selvitykset ja tutkimukset sekä yhdessä kentän kanssa käydyt keskustelut. Tässä taustamuistiossa kuvataan näitä osaamistavoitteisiin vaikuttavia tekijöitä.

Ammatillinen erityisopettajankoulutus

Ammatillista erityisopettajankoulutusta järjestävät kaikki viisi ammatillista opettajakorkeakoulua: Haaga-Helia (HH), Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK), Jyväskylän ammattikorkeakoulu (Jamk), Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK) sekä Tampereen ammattikorkeakoulu (TAMK). Vuosittain näissä ammattikorkeakouluissa aloittaa lähes 200 opiskelijaa ammatillisen erityisopettajankoulutuksen. Ammatillisissa opettajakorkeakouluissa toimii 20 erityisopettajankouluttajaa.

Ammatillinen erityisopettajankoulutus on ammatillinen täydennyskoulutus opettajille. Se on laajuudeltaan 60 opintopistettä. Koulutus antaa pätevyyden toimia erityisopettajana ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijoilla on taustalla aiempi oman alan tutkinto, joka on useimmiten korkeakoulututkinto, sekä opettajan pedagoginen pätevyys. Suurin osa opiskelijoista suorittaa koulutuksen työn ohessa 1–1,5 vuodessa.

Ammatillisten erityisopettajankouluttajien tiivis yhteistyö

Erityisopettajankouluttajat ovat perinteisesti tehneet tiivistä yhteistyötä ammatillisen erityisopettajankoulutuksen kehittämisessä. Kaikkien viiden ammatillisen opettajakorkeakoulun kouluttajat tapaavat säännöllisesti useamman kerran. He ovat yhdessä suunnitelleet ja toteuttaneet erilaisia hankkeita (HAMK, n.d.; Jamk, n.d.). Erilaisissa kokoonpanoissa on tehty yhteisiä julkaisuja (esim. Hirvonen, 2018; Kaikkonen 2010; 2020; Saavutettavuuskriteeristö, n.d.) sekä toteutettu opettajille tarkoitettuja täydennyskoulutuksia, esimerkiksi opetustoimen henkilöstökoulutuksia ja erikoistumisopintoja. Erityisopettajien kouluttajat järjestävät yhteistyönä vuosittain yhteisen maksuttoman ammatillisen erityisopetuksen seminaarin, Erityisen äärellä. Seminaari on järjestetty vuodesta 2015, ja sen toteutusvastuu kiertää vuorovuosina eri ammatillisten opettajakorkeakoulujen kesken.

Yhteistyön tuloksena vuonna 2012 valmistuivat Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen laatusuosituksset, johon kaikki opettajakorkeakoulut sitoutuivat. Laatusuosituksissa tarkastellaan 1) erityisopettajankoulutuksen suunnitteluprosessia, 2) ammatillisten erityisopettajaopiskelijoiden tukemista ja ohjausta, 3) opiskelijoiden haku- ja valintamenettelyä, 4) ammatillisen erityisopettajankoulutuksen seuranta- ja arviointia.

Ammatillisten erityisopettajankouluttajien yhteistyö on monipuolista ja tavoitteellista. Yhteistyön tavoitteena on turvata laadukas erityisopettajankoulutus sekä muodostaa kansallisesti ajantasainen kokonaiskuva ammatillisen erityisopetuksen tilasta ja tavoitteista.

Inklusiivisen ammatillisen koulutuksen kansainväliset ja kansalliset perusteet

Ammatillisessa koulutuksessa erityisopetus perustuu erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin, lakeihin ja kansalliseen ohjaukseen. Suomi oli mukana allekirjoittamassa Unescon (1994)_Salamancan julistusta vuonna 1994, jonka tavoitteena oli edistää inklusiivista koulua. Vuonna 2016 Suomi on ratifioinut YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista, jonka 24. artiklan mukaan sopimuspuolet varmistavat osallistuvan koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla. Yleissopimuksen mukaan vammaisella henkilöillä on oikeus opiskella yhdessä muiden kanssa, ja he saavat tarvittaessa yksilöllisten tarpeidensa mukaisen tuen. Myös Euroopan komissio on ottanut kantaa inklusiiviseen koulutukseen. Uusimpana julkaisuna *Roadmap for inclusive education* (2024), jossa painotetaan koko oppilaitoksen ja koulutusjärjestelmän sitoutumista edistämään inklusiivista koulutusta.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) takaa kaikille mahdollisuuden osallistua koulutukseen yhdenvertaisesti. Kaikki oppilaitokset tarkastelevat yhdenvertaisuuden toteutumista säännöllisesti ja edistävät sitä mm. laatimalla yhdenvertaisuussuunnitelmat. Korkeakoulutuksessa on kehitetty saavutettavuutta opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla (Laaksonen, 2005; Penttilä, 2012; Kosunen, 2021) sekä yhteisten hankkeiden, kuten Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa vuosina 2006–2011 ja OHO! vuosina 2017–2019, kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää kaikilta korkeakouluilta saavutettavuussuunnitelman.

Suomi on sitoutunut Yhdistyneiden kansakuntien (2015) kestävä kehityksen ohjelmaan, jonka tavoitteena on mahdollistaa ihmisten ja maapallon hyvinvointi globaalisti ja vahvistaa yleismaailmallista rauhaa entistä vapaammassa maailmassa. Ohjelmassa mainitaan myös sitoutuminen osallistavaan ja yhdenvertaiseen koulutukseen kaikilla koulutustasoilla.

Erityispedagogisessa keskustelussa inklusiivinen ammatillinen ja korkeakoulutus ovat keskeisessä osassa keskustelua. Suomalaisissa inklusiivista ammatillista koulutusta koskevissa tutkimuksissa on noussut esille tarve inklusiokäsitteen tarkempaan määrittelyyn (Ryökkynen & Raudasoja, 2022), mutta toisaalta myös ammatillisen koulutuksen opettajien hyvä inklusiivinen osaaminen (Forsell ym., 2023) ja opettajien käyttämät inklusiiviset käytänteet ammatillisessa koulutuksessa (Seppälä ym., 2024).

Ammatillisen erityisopetuksen muuttuva toimintaympäristö

Ammatillista erityisopetusta järjestetään sekä yleisissä että ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan (531/2017) opiskelijalla on oikeus saada erityistä tukea; jos hän tarvitsee oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi säännöllistä tai pitkäaikaista erityisopetusta tutkinnon tai koulutuksen mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. Ammatilliset erityisoppilaitokset järjestävät koulutusta niille, opiskelijoille, jotka tarvitsevat yksilöllistä, laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi (2021) arvioi vuonna 2019 erityisen tuen toteutumista ammatillisessa koulutuksessa. Goman ja muut (2021) toteavat, että erityisen tuen järjestelmät toimivat pääosin hyvin, mutta jatkuvaa kehittämistä tarvitaan. Arvioinnissa tuodaankin esille kehittämis ehdotukset ammatillisen erityisopetuksen kehittämiseksi.

Erityisen tuen ja ammatillisen erityisopetuksen näkökulmasta muutos kohti kaikille avointa ammatillista koulutusta on tapahtunut nopeasti. Oppivelvollisuuden laajeneminen (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020), joka tuli voimaan syksyllä 2021 vahvisti jokaisen alaikäisen oikeutta toisen asteen koulutukseen. Koulutuksen järjestäjät joutuivat yhä tiiviimmin miettimään, miten koulutusta tulisi muuttaa siihen suuntaan, että se palvelee kaikkia opiskelijoita.

Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä valmentavat koulutuksen yhdistettiin uudeksi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVA). Owl-groupin (2024) tekemän selvityksen mukaan erityisen tuen toteutumiseen TUVA-koulutuksessa oltiin pääosin tyytyväisiä. Oppivelvollisuuden laajentaminen on haastanut yleisten ammatillisten oppilaitosten lisäksi myös ammatillisia erityisoppilaitoksia, kun oppivelvollisuuslaki toi kaikille ikään kuin subjektiivisen oikeuden toisen asteen opintoihin (HE 173/2020). Tämä on kasvattanut Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen (TELMA) opiskelijoiden määrää ammatillisissa erityisoppilaitoksissa. Toisaalta yleisiin ammatillisiin oppilaitoksiin tuli opiskelijoita, jotka aiemmin olivat jääneet toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle. Näiden opiskelijoiden tukemiseen ja opintojen edistämiseen oppilaitokset tarvitsevat yhä enenevässä määrin asiantuntijatukea ammatillisilta erityisoppilaitoksilta (Kilpeläinen & Rumpu, 2025).

Opiskelijoiden haasteet ovat muuttuneet yhä monimuotoisemmiksi, esimerkiksi opiskelijoiden mielenterveyden haasteet ovat lisääntyneet sekä toisen asteen että korkea-asteen koulutuksessa (esim. Korkeamäki ym., 2023). Maailmanlaajuinen koronapandemia haastoi opiskelijoiden hyvinvointia (Owl-group, 2021). Osalla oppijoista jäi osaamispuutteita, jotka voivat vaikuttaa vielä pitkään oppilaitoksen arjessa. Toisaalta oppilaitokset joutuivat miettimään opiskelijoiden oppimisen tukemista ja oppimisympäristöjä ja ovat kehittäneet muun muassa etäopiskelun käytänteitä ja tukea etäympäristöissä, jotka ovat kehittyneet harppauksin.

Ammatillisen koulutuksen muuttuva lainsäädäntö edellyttää muutosta toiminnassa

Ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen lainsäädäntö on muuttumassa (HE 161/2024), mikä haastaa koulutuksen järjestäjiä arvioimaan omia oppimisen ja erityisen tuen prosessejaan ja mahdollisesti muuttamaan toimintaa. Muutostilanne vaatii koulutuksen järjestäjältä toimijoiden roolien sekä toimintaprosessien arviointia ja peilaamista uuteen lainsäädäntöön. Uudistuneessa lainsäädännössä painottuu kaikkien opettajien osallistuminen opiskelijoiden tukemiseen. Tämä vaatii muutoksia myös erityisopettajan työhön ammatillisessa koulutuksessa. Hallituksen esityksen (HE 161/2024) mukaan erityisopettajan tehtävänä on tukea muita opettajia näiden tukitoimien kehittämisessä ja tarvittaessa konsultoida opettajia niiden opiskelijoiden opettamisessa, joille oppiminen on haastavampaa. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi opetuksen eriyttämistä, samanaikais- tai yhteisopetuksen kehittämistä, erilaisia tukipajoja. Ammatillisen erityisopettajan osaamisella on oma roolinsa myös oppilaitoksen kehittämisessä inklusiiviseen suuntaan huomioiden kaikki toiminnot.

Oppimisen tuen muutosten kanssa yhtä aikaa muuttuu oppimisen tuen rahoitusjärjestelmä. Erityisen tuen kerroin poistuu, ja sen sijaan rahoitusta – ja tukitoimia – pyritään suuntaamaan tarvitsijoille lähtötasokertoimen avulla (Valtioneuvosto, 2025). Samalla rahoituksessa tulee suurempi painoarvo opiskelijan suorittamalle tutkinnoille ja tutkinnon osille sekä työhön tai jatko-opintoihin sijoittumiselle (HE 161/2024). Rahoitusmuutokset vaikuttavat tuen suunnitteluun, sillä erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ovat jääneet muita useammin jatko-opintojen ja työelämän ulkopuolelle (Vehviläinen, 2020).

Oppimisen tukea ja erityistä tukea on kehitetty vuosien saatossa erilaisissa hankkeissa. Kaikki ammatilliset opettajakorkeakoulut ovat olleet mukana Hämeen ammattikorkeakoulun hallinnoimassa Oppija oikeus – opettajan taito -hankkeessa vuosina 2018–2021 (HAMK, n.d.). Kohti inklusiivista ammatillista koulutusta (INKLU) kehittämistyötä tehtiin yhdessä kuuden koulutuksen järjestäjän kanssa (Jamk, n.d.). Samaan aikaan

käynnissä on ollut Opetushallituksen oppimisen tuen hankkeita (Opetushallitus, n.d.), joiden tavoitteena on valmistautua oppimisen tuen muutokseen ammatillisessa koulutuksessa.

Ammatillisen erityisopettajan työ ja osaaminen

Yhteisten osaamistavoitteiden valmistelutyössä pyrittiin huomioimaan ammatillisten erityisopettajan laaja työkenttä ja monipuoliset tehtävät. Suurin osa ammatillisista erityisopettajista toimii ammatillisessa koulutuksessa. Valmistuneita erityisopettajia työllistyy myös korkeakouluihin, kansanopistoihin ja yrityksiin. Kriteereissä käytetään termiä ”*ammattillinen koulutus*”, jolla viitataan ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa tehtävä työ sekä yleisissä että vaativan erityisen tuen koulutuksissa, ammattikorkeakouluissa sekä muissa toimintaympäristössä, jossa ohjattavina on nuoria ja aikuisia opiskelijoita.

Ammatillisissa opettajakorkeakouluissa on tarkasteltu erityisopettajan työn ja osaamisen kehittymistä (Kaikkonen 2010; 2020). Erityisopettajan työ nähdään vaativana asiantuntijatyönä, jossa erityisopettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi yksilöllisiä polkuja niille opiskelijoille, joilla on erilaisia haasteita oppimisessa (Mäkinen ym., 2020). Oppilaitoksissa tehtävän sisäisen ja ulkoisen yhteistyön määrä on kasvanut erityisopettajan työssä (Kaikkonen & Purtamo, 2020).

Aarnio ja muut (2024) ovat tarkastelleet ammatillisten opettajien ammatillisille erityisopettajille asettamia odotuksia. Opettajat toivoivat erityisopettajalta konsultaatiota opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden tunnistamiseen sekä tarvittavien tukitoimien suunnitteluun. Erityisopettajilta toivottiin erityisesti asiantuntijatukea opiskelijoiden toiminnanohjauksen ja tarkkaavuuden haasteisiin.

Erityisopettajankoulutuksen opetussuunnitelmissa erityisopettajan osaaminen näyttäytyy erityispedagogisena tietona ja toimintana, yhteistyöosaamisena sekä oman työn ja toimintaympäristön kehittämisosaamisena (Takala ym., 2021). Erityisopettajan osaamisen keskiössä on ymmärrys erilaisista oppimisen vaikeuksista ja kyky suunnitella erityisen tuen palveluita ja toimintoja huomioiden kyseisen toimintaympäristön asettamat reunaehdot (Räty ym., 2022). Vuorovaikutustaidot ja erilaisissa verkostoissa toimiminen painottuu yhä enemmän erityisopettajan työssä (vrt. Mäkinen & Eskola, 2020). Erityisopettajan tulee olla valmis kehittymään työssään sekä pystyä arvioimaan ja kehittämään kulloisenkin toimintaympäristön erityispedagogisia tarpeita ja mahdollisuuksia (vrt. Paju, 2021).

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukeminen nähdään nykyään kaikkien opettajien perusosaamisena (esim. Opettajankoulutusfoorumi, 2016). Tämä muuttaa erityisopettajan työtä. Erityisopettajan osaamisena voidaankin nähdä myös uudenlaisten toimintatapojen kehittämisen muuttuvissa tilanteissa, joissa opiskelijoiden tarpeet ja toimintaympäristö muuttuu. Erityisopetus ja erityisopettajan työ on määriteltävä aina uudelleen (Räty ym., 2022). Tämä vaatii erityisopettajalta myös uskallusta toimia itsenäisesti inklusiivisen koulutuksen kehittämisessä (Mäkinen & Pirttimaa, 2019).

Räty ja muut (2022) sekä Lignell ja muut (2022) ovat tarkastelleet erityisopettajan työn tulevaisuutta. Molemmissa artikkeleissa painotetaan yhteistyön merkitystä ja siinä tarvittava osaaminen painottuvaa osaamista, kuten vuorovaikutustaitoja. Konsultatiivinen osaaminen lisääntyy, kun kaikki opettajat tukevat myös tukea tarvitsevia opiskelijoita. Kun osaamisen hankkiminen tapahtuu laajasti työelämässä, tukea tulee pystyä räätälöimään myös työelämässä tapahtuvan koulutuksen aikaan.

Ammatilliset erityisopettajat työskentelevät monenlaisissa ympäristöissä. Näitä ei ole osaamistavoitteissa eritelty, vaan tavoitteet on pyritty laatimaan sillä tavoin geneerisesti, että ne toimisivat eri ympäristöissä.

Ammatillisen erityisopettajan osaamistavoitteiden valmistelu

Ammatillisten opettajakorkeakoulujen ja kuuden ammatillisen koulutuksen järjestäjän yhteistyössä toteuttamassa *Kohti inklusiivista koulutusta* (INKLU) -hankkeessa yhtenä työpakettina oli ammatillisen erityisopettajankoulutuksen yhteisten osaamisvaatimusten ja toimintasuositusten laatiminen. Tätä työtä varten perustettiin valmisteluryhmä, jonka tehtävänä oli valmistella suositusta eteenpäin erilaisten kuulemisten välillä.

Yhteisen työskentelyn taustalla vaikuttavat aiemman tutkimustiedon lisäksi kansalliset ja kansainväliset linjaukset sekä ajankohtaiset ammatillista erityisopetusta sekä ammatillisen erityisopettajan työtä koskevat tutkimukset. Samaan aikaan yhteisen työskentelyn aikana Opetus- ja kulttuuriministeriö valmisteli tarkennuksia opettajankoulutukseen liittyvään lainsäädäntöön (HE 197/2025).

Yhteisiä osaamistavoitteita käsittelevä työ aloitettiin INKLU-hankkeen yhteiskehittämisen päivillä 27.11.2024, jossa INKLU-hankkeen toimijat eli ammatillisten opettajakorkeakoulujen edustajat ja kuuden ammatillisen koulutuksen järjestäjän edustajat pohtivat ammatillisen erityisopettajanosaamista. Tätä työtä jatkettiin keväällä 2025 *Erityisen äärellä* -seminaaripäivässä, Välkky-verkostossa, Jamkin hallinnoimassa Erityisopetuksen koordinaattorien verkostossa, Tampereen ammattiopisto Tredun opettajien kanssa sekä yhteistyössä Ammatillisten erityisopettajat ry:n kanssa. Osaamistavoitteet esiteltiin INKLU-hankkeen projektitiimille 3.9.2025 ja ohjausryhmälle 10.9.2025. Saatujen palautteiden ja kommenttien pohjalta osaamistavoitteet työstettiin valmiiksi.

Ammatilliset opettajakorkeakoulut ovat sitoutuneet käyttämään yhteisiä osaamistavoitteita opetussuunnitelman perusteissa joko sellaisenaan tai täydentäen niitä omilla tavoitteillaan. Näin pyritään takaamaan yhteistä laatua ja pystytään kuvaamaan oppilaitoksille valmistuvan erityisopettajan osaaminen. Yhteisten osaamistavoitteiden tekeminen on yhtenäistänyt ammatillisten opettajakorkeakoulujen yhteistä ajattelua ja näkemystä ammatillisesta erityisopetuksesta ja ammatillisen erityisopettajan perusosaamisesta. Yhteisessä työssä on pyritty katsomaan tulevaan ja huomioitu tulevat lainmuutokset sekä erityisopetuksen laajentumisen myös korkeakoulukentälle.

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen yhteisiä periaatteita

Työryhmä on käynyt keskustelua myös ammatillisen erityisopettajankoulutuksen yhteisistä periaatteista. Ammatillisten erityisopettajankouluttajien keskuudessa on tahtotila tiiviin yhteistyön jatkamiseen. Yhteiset periaatteet vahvistavat ammatillisen erityisopettajankoulutuksen laatua. Opiskelijat saavat yhdenvertaisemman koulutuksen ja toisaalta toteutetaan yhdessä laadukasta ammatillisen erityisopettajan koulutusta.

Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen ehdotetun 2a §:n mukaan ammatillisen erityisopettajan opintoihin kuuluu: 1) erityispedagogisia opintoja; 2) erityisopettajan tehtäviin valmiuksia lisääviä opintoja; 3) harjoittelua; 4) muita opintoja (HE 197/2025). Samaan aikaan yliopistot ovat yhdenmukaistamassa erityispedagogiikan perusopintoja siten, että kaikissa yliopistossa käytettäisiin samoja perusteita. Kun tämä työ valmistuu, ammatilliset opettajakorkeakoulujen on hyvä yhdessä miettiä opintojaksojen sopivuutta osaksi ammatillista erityisopettajankoulutusta ja yhteisiä linjoja tuleviin aiemman osaamisen tunnustamiseen.

Ammatillisen erityisopettajankoulutuksen aikana opiskelijat tutustuvat erityisopetuksen laajaan kenttään. Tämä tapahtuu sekä lyhyempien tutustumiskäyntien että yhtenäisemmän harjoittelun kautta. Harjoittelukäytäntöjen helpottaisi yhteistyökumppaneita, joilla on erityisopettajaharjoittelijoita eri oppilaitoksista. Yhtenäistämistä olisi hyvä tehdä sekä opiskelijoille että harjoittelupaikalle annettavissa ohjeissa ja käytännöissä

Ammatilliset erityisopettajankouluttajat haluaisivat myös kehittää yhteistä valinnaisen tai syventävien opintojen opintotarjotinta. Ammatillisen erityisopetuksen kenttä on laaja ja näin mahdollistettaisiin opiskelijalle yksilöllisempien tavoitteiden mukaiset opinnot.

Lähteet

Aarnio, S. Ryökkyinen, S., & Uusinoka, S. (2024). Ammatillisen erityisopettajan monimuotoinen ja vaativa rooli. *Hamk Unlimited* 12.9.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024090669664>

European Commission [EU]. (2024). *European Education Area Strategic Framework Working Group on Schools, Sub-group on Pathways to School Success Roadmap for ensuring school success for all: a practical 'living' guide for the implementation of the Council Recommendation on Pathways to School Success*. <https://op.europa.eu/publication-detail/-/publication/2297f907-bcfc-11ef-91ed-01aa75ed71a1>

ESOK-verkosto. (n.d.). *Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa*. (ESOK) 2006–2011. Haettu 18.11.2025 osoitteesta <https://esok.fi/hankkeet/esok-hanke>

ESOK-verkosto. (n.d.). *OHO!-hanke edistää opiskelun saavutettavuutta*. Haettu 18.11.2025 osoitteesta <https://esok.fi/hankkeet/oho-hanke>

Forsell, J., Mäkinen, M., Vainikainen, M-P., Mäkihonko, M., & Seppälä, M. (2023). Toisen asteen opettajien inklusioasenteet ja -minäpystyvyys. *NMI-Bulletin. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 33(3), 11–29. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202401161488>

Goman, J., Hievanen, R., Kiesi, J., Huhtanen, M., Vuojus, T., Eskola, S., Karvonen, S., Kullas-Norrgård, K., Lahtinen, T., Majanen, A., & Ristolainen, J. (2021). *Erytynen tuki voimavaraksi. Arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 17:2021. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/erytynen-tuki-voimavaraksi-arviointi-ammattillisen-koulutuksen-erityisesta-tuesta>

HAMK. (n.d.) *Oppijan oikeus – opettajan taito*. Haettu 18.11.2025. <https://www.hamk.fi/projektit/oppijanoikeus/>

HE 161/2024. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja siihen liittyviksi laeiksi*. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2024/161>

HE 173/2020. *Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi*. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2020/173>

HE 197/2025. *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammattikorkeakoululain ja opintotukilain muuttamisesta*. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_197+2025.aspx

Hirvonen, M. (toim.) (2018). *Hei, me HOKSataan. Ammatillisten opettajakorkeakoulujen puheenvuoro erityisen tuen tilasta ja kehittämisestä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 252. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-501-2>

Jamk. (n.d.) *Kohti inklusiivista ammatillista koulutusta*. Haettu 18.11.2025 osoitteesta <https://www.jamk.fi/fi/projekti/kohti-inklusiivista-ammattillista-koulutusta>

Kaikkonen, L. (toim.) (2010). *Ammatilliset erityisopettajat oman työnsä asiantuntijoina. Tutkimus ammatillisten erityisopettajien työstä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 109. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010052810855>

- Kaikkonen, L. (toim.) (2020). *Erityisopettajat ammatillisessa koulutuksessa. Tutkimus työn muutoksista*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 294. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-593-7>
- Kaikkonen, L. & Purkamo, J. (2020). Miten ammatillisten erityisopettajien työ on muuttunut – vuosien 2008 ja 2019 tutkimustulosten vertailua. Teoksessa L. Kaikkonen (toim.) *Erityisopettajat ammatillisessa koulutuksessa. Tutkimus työn muutoksista*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 294, ss. 125–137. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-593-7>
- Kilpeläinen, P., & Rumpu, N. (2025). *Koulupudokkaat toisen asteen oppivelvollisessa koulutuksessa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 3. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/koulupudokkaat-toisen-asteen-oppivelvollisessa-koulutuksessa>
- Korkeamäki, J., Parkkila, M., & Poutiainen, E. (2023). *Toisen ja korkea-asteen opiskelijoiden mielenterveysongelmien yhteys koettuun opintosuoriutumiseen, sosiaaliseen hyvinvointiin sekä tuen hakemiseen ja saamiseen*. Sosiaali- ja terveysturvan raportteja 26/2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023021026811>
- Kosunen, T. (2021). *Kohti saavutettavampaa korkeakoulua ja korkeakoulutusta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021: 35. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0>
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/531>
- Laaksonen, Elina (2005). *Esteetön opiskelu yliopistossa*. Opetusministeriön julkaisuja 2005:6. <https://urn.fi/URN:ISBN:952-442-872-5>
- Lignell, I., Pynnönen, P., & Raudasoja, A. (2022). Ammatillinen erityisopettaja tulevaisuuden rakentajana. Teoksessa Kaitala, P., & Uusinoka, S. (toim.) *Erytisen hyvä tuki ja ohjaus – oppijan oikeus, opettajan taito*. Hämeen ammattikorkeakoulu, ss. 91–102. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-784-836-7>
- Mäkinen, M., & Eskola, S. (2020). Ammatillisen erityisopettajan osaaminen – Opetussuunnitelmien tarkastelu. Teoksessa P. Risku, S. Laitinen-Väänänen, A-L. Ojala, A-K. Tiihonen, & H. Torvinen (toim.) *Tulevaisuuden opettajuus*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 283, 172–183. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-572-2>
- Mäkinen, M., Kaikkonen, L. & Eskola, S. (2020). Erityisopettajan työ muuttuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa L. Kaikkonen (toim.) *Erityisopettajat ammatillisessa koulutuksessa. Tutkimus työn muutoksista*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 294, ss. 138–155. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-593-7>
- Mäkinen, M., & Pirttimaa, R. (2019). Changing vocational special needs education: From teacher to developer. In A. Heikkinen, J. Pätäri, & G. Molzberger (Eds.), *Disciplinary Struggles in Education*, 173–192. Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-002-1>
- Opetushallitus. (n.d.) *Ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen kehittämishankkeet*. Haettu 18.11.2025 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/avustukset/amatillisen-koulutuksen-oppimisen-tuen-kehittamishankkeet>
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2020/1214>
- Owal-group. (2021). *Koronavirusepidemian vaikutukset toisen asteen koulutukseen*. https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2021/03/Koronan-vaikutukset-toisen-asteen-koulutukseen_1603.pdf
- Owal-group. (2024). *Selvitys tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) toimivuudesta*. https://owalgroup.com/wp-content/uploads/2024/06/TUVA_raportti_19.6.2024.pdf

- Paju, B. (2021). *An expanded conceptual and pedagogical model of inclusive collaborative teaching activities*. Faculty of Educational Sciences. University of Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/326432>
- Ryökkynen, S., & Raudasoja, A. (2022). Finnish VET representatives' interpretations of inclusion. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 12(3), 1–19. <https://doi.org/10.3384/njvet.2242-458X.221231>
- Räty, K., Peuna-Korpioja, K., & Selkivuori, L. (2022). Muuttuuko erityisopettajuus – ja mihin suuntaan. Teoksessa Hyyryläinen, A., Laakkonen, I., Leppäkorpi, A., Torvinen, H., & Viitasaari, M. (toim.) *Ammatillinen opettajankoulutus. Luovuutta. Tulevaisuutta. Ammatillinen opettajankoulutus 60 vuotta Jyväskylässä*, ss. 21–30. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 311. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-647-7>
- Saavutettavuuskriteeristö. *Väline korkeakoulun saavutettavuuden arviointiin*. (n.d.). Opiskelukyvyn, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen korkeakouluissa 2017–2019. <https://esok.fi/hankeet/ohohanke/julkaisut/saavutettavuuskriteeristo>
- Seppälä, M., Kuusisto, E., & Mäkihonko, M. (2024). Ammatillisen koulutuksen opettajat ja inklusio. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 26(3), 48–69. <https://doi.org/10.54329/akakk.148290>
- Takala, M., Mäkinen, M., Eskola, S., Saarinen, M., & Sutela, K. (2021). Mitä erityisopettajien koulutuksissa opetetaan? – Havaintoja yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen opetussuunnitelmista. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 23(2), 32–49. <https://journal.fi/akakk/article/view/109876>
- UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Haettu 18.11.2025 osoitteesta <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>
- Valtioneuvosto. (2025.) *Ehdotus opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseksi ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista*. Muistio 3.10.2025. VN/4728/2025-OKM-60. Haettu 18.11.2025 osoitteesta https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fapi.hankeikkuna.fi%2Fasiakirjat%2F1c934fa5-338a-4330-816e-6725de246ca8%2F372c5718-7b9b-4cd0-a8f1-16ece23e1d0c%2FLIITE_20251006081840.DOCX&wdOrigin=BROWSELINK
- Vehviläinen, S. (2020). *Kohti jatko-opintoja ja työelämää: Siirtymät ammatillisen koulutuksen jälkeen*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:7. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kohti-jatko-opintoja-ja-tyoelamaa>
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1325>
- Yhdistyneet kansakunnat [YK]. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Haettu 28.10.2025 osoitteesta <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Yhdistyneet kansakunnat [YK]. (2016). *Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista*. Haettu 18.11.2025 osoitteesta <https://www.ykliitto.fi/julkaisut/ykn-yleissopimus-vammaisten-henkiloiden-oikeuksista-ja-valinnainen-poytakirja>